Cristian MOROIANU,
Universitatea din Bucureşti

CONSIDERAȚII ETIMOLOGICE LA NUMELE DE CULORI. ALB ŞI NEGRU

1. Analiza structurală, paradigmatică şi sintagmatică, a numelor de culori din limba română contemporană a constituit una dintre preocupările ştiinţifice importante ale d-nei prof. Angela Bidu-Vrănceanu. Studiile sale[1] au pus în lumină, pe baza unei bogate bibliografii, existența unor paradigme lexico-semantice bine definite şi posibilitățile combinatorii ale numelor de culori, cu diferite grade de complexitate. Trei decenii mai târziu, terminologia cromatică actuală a fost repusă în discuție, din perspectiva dinamicii lexicale, într-un studiu amănunțit, de către Florica Dimitrescu, care constată că « spațiul semantic cromatic este (încă, n.n.) un domeniu susceptibil de (extrem de) multe primeniri »[2]. În cele ce urmează, voi urmări situația culorilor *alb* şi *negru* (originea şi evoluția lor internă, formală şi semantică, corespondențele dintre ele, familiile etimologice etc.) şi a cuvintelor împrumutate care denumesc, originar sau derivat, aceleaşi culori.

2. Ca şi alte culori fundamentale (*galben*, *negru*, *roşu*), *alb*[1], *-ă*, este moştenit din latină (*albus, -a, -um*), fiind un cuvânt cu o familie lexicală bogată şi expresivă, component a numeroase unități frazeologice şi cu o putere metaforică demnă de semnalat. Dintre derivatele directe, menționăm, în ordine alfabetică, în primul rând adjectivele : *albâu, -âie* (reg.) « albicios », *albei, -eie* « blond », *albel, -ea* « cam alb », *albeț, -eață* (reg.), *albică* "albea" (< *albă* sau din *albel*, *albea* cu substit. sufixului), *albicel, -icea* „cam alb", *albicios, -oasă* „care bate spre alb", *albin, -ă* (reg.) „albicios", *albior, -ioară* „cam alb", *albişor*[1], *-oară* „albior", *albiu, -ie* (rar) „albicios", *alboi, -oaie* (despre câini) „alb ca neaua"; (reg., despre porci) „alb-bălan"; „albicios"; *albui, -uie* „albicios", *albuleț, -eață* (reg.) „albicios", *albuşcă*, adj. f. „albişoară"; *albuț, -ă* „albişor" etc.

2.1. Unele dintre derivatele adjectivale de mai sus au, la rândul lor, derivate care mențin categoria lexico-gramaticală a bazei derivative, respectiv adjective: *albineț, -eață* „palid; bălan" (← *albin* + *-eț*), *albiniu, -ie* (rar) „albicios, albui" (← *albin* +*-iu*), *albuiet* (reg.) „albăstrui" (← *albui* + *-et*) etc. De asemenea, direct de la *alb* sau indirect, de la derivatele sale, s-au format verbele *albì* „a deveni sau a face să devină alb", *albinà* (reg.) „a se lumina de ziuă" (← *alb*, cf. *albini*), *albinì* „a da la iveală; a creşte, a se dezvolta; (despre un bolnav) a merge spre însănătoşire" (← *albin*)[3], *albicì* „a albi uşor, a apărea alb, a sclipi" (← *alb* + *-icì*, pr. analogie cu *calici*, *drăgălici*, *mojici*, *sclipici* etc[4].), *înălbi* „a (se) albi" (← *în-* + *alb* + *-i*)[5] care au devenit baze pentru substantive şi adjective ca: *albeală*[1] „albire" (← *albi* + *-eală*), *albineală* „convalescență" (← *albini* + *-eală*), *albire* (← *albi* + *-re*), *albinare* (reg.) „luminare de ziuă" (← *albina* + *-re*), *albinire* „însănătoşire, dare la iveală, creştere" (← *albini* + *-re*), *albitor, -toare* „care albeşte" (← *albi* + *-tor*, *toare*), *albitorie* „locul unde se produce culoarea albă; locul unde se albesc produsele" (← *albitor* + *-ie*), *albitură*[1] „albire" (← *albi* + *-tură* sau ← *albit* + *-ură*), *înălbeală* „înălbire, curățare" (← *înălbi* + *-eală*), *înălbire* „schimbare în alb, curățare", *înălbitor*[1], *-toare* „care înălbeşte" (← *înălbi* + *-tor*, *-toare*) etc.

2.2. La acestea se adaugă derivatele substantivale feminine directe (din alb) sau indirecte (din substantive derivate din alb): *albatariță* (med., reg.) „remediu împotriva cataractei" (probabil disimilat din albațariță ← *albață*, var. pentru *albeață* + *-ariță*)[6], *albeală*[2] „culoare

BDD-A3151 © 2010 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:48:02 UTC)

albă" (← *alb* + *-eală*), *albeață* „albeală²; (med.) leucom; (med., impropriu) cataractă; (reg.) sclerotică; (bot., reg.) cerențel; punga-babei" (← *alb* + *-eață*)[7], *albețe* (rar) „culoare albă" (← *alb* + *-ețe*), *albiciune* „albeală²" (← *alb* + -iciune), *albìe*[1] „albiciune" (← *alb* + *-ie*), *albiliță* (entom.) „fluture-de-varză" (← *alb* + *-iliță*) *albime* „albiciune" (← *alb* + *-ime*), *albitură*[2] (mai ales la pl.) „lucruri albe (legume, rufe, peşti etc.); (reg.) sclerotică; (îoc negritură) totalitatea strugurilor albi dintr-o vie" (← *alb* + *-itură*), *albiță* (bot., iht.) „peştele Cyprinus alburnus, numit şi albişor; mică plantă erbacee, ale cărei flori devin, la un moment dat, albe" (← *alb* + *-iță*), ca şi cele masculine sau neutre: *albete*, s.m. (reg.) „alburn" (← *alb* şi *-ete*), *albuş* s.n. (înv., reg.) „sclerotică; în expr. ~ de ou" (← *alb* + *-uş*), *albuşău*, s.m. (reg.) „specie de peşte nedefinită mai îndeaproape" (← *albuş* + *-ău*), *albuşor*, s.m. (bot., reg.) „cuişoară" (← *alb* + *-uşor*) etc.

2.3. În sfârşit, direct din *alb* sau din unele derivate de mai sus sunt de amintit cuvintele obținute prin conversiune: *alb*[2] s.m. „conservator, reacționar" (← *alb*[1] după fr. *blanc*), *alb*[3], s.m. „bărbat care face parte din rasa albă" (după fr. *le Blanc*, *les Blancs*), *alb*[4] s.n. „culoarea albă", *alba* s.f. art. „zorii zilei", *albei*, s.m. (bot.) „pir-gros, pir", *albă* s.f. „(pop.) făină albă, făină de grâu; oaie sau vită albă; (neol.) femeie albă; piesă albă la jocul de şah", *albe*, s.f. pl., art. *albele* (în mit. pop.) „zânele bune", *albeț*, s.n. „alburn"; *albină*, s.f. „vită cu părul alb" (← */vită/ albină*), *albineț*, subst. (pop.) „varietate de grâu din Banat, cu bob mare şi spic mustăcios", *albioară*, s.f. (iht., reg.) „behliță", *albişor*[2] s.m. „ban de argint" (← */ban/ albişor*[1] adj. sau ← *alb* + *-işor*), *albişoară*[2], s.f. „peşte zvelt de culoare albă-argintie…; (la pl.) lenjerie albă, albitură; varietate de viță de vie cu struguri albi…; (reg.) varietate de prune alb-gălbui; (bot., reg.) cuişoară" (← *albişoară*[1], adj. fem. sau ← *albă* + *-işoară*); *albit*[1], *-ă* adj. (din part. vb. *albi*), *albit*[2], s.n. (din supinul aceluiaşi vb., de asemenea prin conversiune), *albinit*[1], *-ă* adj. (din part. vb. *albini*), *albinit*[2], s.n. (din supinul vb. *albini*), *înălbit*[1], *-ă*, adj., *înălbit*[1], s.n., *înălbitor*[2], s.n. (← *înălbitor*[1] adj. sau ← *înălbi* + *-tor*) etc.

2.4. În ambele ipostaze morfologice, ca adjectiv şi ca substantiv, *alb, -ă* intră în componența multor unități frazeologice, unele vechi şi populare[8]: *albul ochiului* „sclerotică" (cf. şi fr. *blanc d'oeil*), *albul zilei*, *noapte albă*, *pâine albă* „grâne, bucate" (cf. şi fr. *pain blanc*); *cale albă* „drumul pe care îl face mireasa la casa mirelui îndată după nuntă", *carne albă* „carne de pasăre şi de viței" (cf. şi fr. *viande blanche*), *săptămâna albă* „a opta săptămână înainte de Paşti", *frupt alb* „ceea ce se mănâncă în săptămâna albă: lapte, brânză şi ouă", *lumea albă* „lumea pământească" (în opoziție cu *lumea neagră* „lumea de dincolo"), *până în pânzele albe*, *vite albe* „vacile dătătoare de lapte" etc.), altele neologice, calchiate mai ales după model francez, dar şi englez sau german. Iată câteva exemple, în plus față de cele citate de Florica Dimitrescu[9]: *alb de plumb* „carbonat bazic de plumb, folosit ca pigment alb în vopsitorie", *alb de balenă* „substanță groasă de culoare albă, cu aspect de ceară, ceară de balenă" (după fr. *blanc de baleine*), *alb de zinc* „oxid de zinc, folosit în vopsitorie", *alb de titan* (după fr. *blanc de titane*), *arme albe* (după fr. *armes blanches*), *aur alb* (după engl. *white gold*, cf. it. *oro bianco*), *balenă albă* (după fr. *baleine blanche*), *bilă albă* „bilă de culoare albă pusă în urnă, însemnând vot favorabil" (după fr. *bille blanche*), *Casa Albă* (după engl. *White House*), *ceai alb* (după fr. *thé blanc,* engl. *white tea*), *celule albe*, *cusut cu ață albă* (după fr. *cousu de fil blanc*), *dietă albă* „dietă pe bază de *alimente albe*, adică alimentele procesate", *elefant alb* (după engl. *white elephant*, fr. *elephant blanc*), *globule albe* (după fr. *globule/s/ blanc/s/*), *halate albe* „medicii", *leul alb* (după engl. *White Lion*), *Marele Alb*[1] „specie de porci; specie de iepuri", *Marele Alb*[2] „specie de rechin care trăieşte în marele recif australian" (după engl. *The Big White*), *nopți albe* (după engl. *White Nights*, fr. *nuits blanches*, cf. it. *notte bianche*), *olimpiada albă*, *Pagini Albe* „cartea de telefoane" (după engl. *White Pages*, fr. *Pages Blanches*), *pantera albă* (după engl. *white panther*), *pete albe* „vitiligo" (după engl. *white spots*, fr. *taches blanches*), *plumb alb* „cositor", *puncte albe*

BDD-A3151 © 2010 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:48:02 UTC)

„forme de acnee care astupă porii” (prin atracție cu *puncte negre*), *pudră albă* sau *praf alb* (după fr. *poudre blanche*), *remiză albă* „scor egal, însă zero la zero”, *sport alb* „care se practică iarna”, *vers alb* (după fr. *vers blanc*), *zahăr alb* (după fr. *sucre blanc*, engl. *white sugar*) etc. Adăugăm, după rusă, câteva calcuri, astăzi termeni sau sintagme „istorice”: *albgardist* (după rus. *белогвардеец*), *cazac alb* (după rus. *белоказаки*), *emigrant alb* (după rus. *белоэмигрант*), *polonez alb* (după rus. *белополяк*) etc.[10]

2.5. Dintre compusele interne, este de amintit adjectivul poetic popular sau de inspirație populară *dalb, -ă* „alb, imaculat; gingaş, grațios, atrăgător; strălucitor; (despre zori) luminos, limpede, clar; neprihănit”, cu derivatele *dalbel, -ă* adj. „albel”, *dalbeş, -ă* adj. (în poezia pop.) „gingaş, grațios, plin de farmec”, *dalbineț, -eață* adj. (reg.) „blond, albineț”; *dalboşel, -ea* adj. „dalbel, dalbeş”, *dălbic, -ă* adj., *dălbior, -oară* adj., *nalbar* (reg.) „specie de fluture alb”, probabil şi *dalbazană* s.f. (reg.) „cireaşă albă” etc.

3. În unele cazuri, derivarea a avut loc la nivelul limbii latine, vezi cuvinte ca *albastru, -ă* adj., s.n. (< lat. *albaster* „albicios”)[11], cu o bogată familie internă (*albăstrân* adj. „îmbrăcat orăşeneşte”, *albăstrea* s.f. „floare albastră”, *albăstreală*[1] s.f. „calitatea de a fi albastru, scrobeală albastră; (arg.) lei româneşti”, *albăstreală*[2] s.f. „albăstrire”, *albăstrel, -ea* adj. dim., *albăstri* vb., *albăstrică* s.f. „albăstrea”, *albăstrime* s.n., *albăstrior, -ioară* adj. dim., *albăstrire*, s.f., *albăstrit*[1]*, -ă,* adj., *albăstrit*[2]*,* s.n., *albăstrituri*, s.f. pl. „boieri sau târgoveți îmbrăcați în haine albastre”, *albăstriță* s.f. „albăstrea”, *albăstriu, -ie* adj., *albăstrui, -ie*, *albistrele*, s.f. pl. reg. „Trei-frați-pătați” etc.), *alboare* s.f. „lucire albă” (< lat. *alborem*), împreună cu derivatele româneşti *alburi* vb. „a răspândi o lumină albicioasă” şi *alburiu, -ie*, *sarbăd, -ă*, adj. „palid, veştejit, tras la față” (< lat. *exalbidus*), eventual *salbă* s.f. (< lat. *exalba* „mărgea”)[12]. O situație particulară cunoaşte *albumiță* s.f. „floare de colț”, derivat, cu sufixul *–iță*, dintr-un neatestat *albume*, moştenit, la rândul lui, din lat. *albumen*. Din *albumiță* derivă, prin substituție sufixală, sinonimul *albumeală* s.f. „floare de colț; flocoşele; firicică; steluță”.

4. Familia etimologică a lui *alb, -ă* se poate completa cu împrumuturile, mai mult sau mai puțin analizabile la nivelul limbii române, în primul rând din franceză, dar şi din latină, spaniolă şi italiană. Amintim aici exemple ca *albă*[1]*, -e,* s.f. [13] „veche formă de poezie provensală” (din prov. *alba*, cf. lat. *alba* „zori”), *albă*[2], s.f. “papier blanc” (din magh. *alba*, id. < lat. *alba*)[14] *album*, s.n. „caiet în care se păstrează fotografii, ilustrate, mărci poştale etc.” (din fr. *album* < lat. *album*, neutru substantivizat din adj. *albus, -a, -um*), care alcătuiesc, împreună cu *alb*, moştenit, un triplet etimolgic; *albadă*, s.f.[15] (livr.) „alboradă” (din sp. *albada* < lat. *albata* < *albare* < *albus, -a, -um*), *albescență*, s.f. (livr.) „culoare albă strălucitoare” (din engl. *albescence* < *albescent* < lat. *albescens*, part. prez. al vb. *albescere* < *albus*), *albinism*, s.n. „insuficiență congenitală de pigmentație…; decolorare a frunzelor…” (din fr. *albinisme* < fr. *albinos* / prin substituția finalei/ < span. *albinos*, pl. lui *albino*, der. din *albo* < lat. *albus*), *albinoidism*, s.n. „formă incompletă de albinism” (din fr. *albinoidisme*), *albinos, -oasă*, adj. (din fr. *albinos*), *alboradă*, s.f. „compoziție muzicală iberică, populară, cântată în zori; albadă” (din sp. *alborada* < sp. *albor* < lat. *albor* < lat. *albus*), *albuginee*, s.f. „țesătură conjunctivă densă, de culoare albă, care înveleşte ovarul şi testicolele” (din fr. */humeur, tunique/ albuginée*, der. din *albugine* < lat. *albugo* < lat. *albus*), *albugo*, s.n. „opacifiere inflamatorie a corneei, ca o pată albă; pată albă formată pe unghie din cauza unor bule de aer situate între celule” (din fr. *albugo*, lat. *albugo*), *albumen*, s.n. „țesut vegetal din semințele unor plante, în care se depozitează substanțele nutritive de rezervă şi care serveşte embrionului ca hrană în timpul germinației” (din fr. *albumen*, lat. *albumen*), *albumină*, s.f. „substanță organică din grupul proteinelor, care intră în compoziția albuşului de ou, a sângelui şi a altor lichide organice” (din fr. *albumine* < lat. *albumen* „albuş” < lat. *albus*), *albuminemie*, s.f. „prezență a albuminei în plasma sanguină”

BDD-A3151 © 2010 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:48:02 UTC)

(din fr. *albuminémie* < *albumine*), *albuminoid, -ă*, adj., s.n. „(proteină) de felul albuminei" (din fr. *albuminoïde* < *albumine*), *albuminometru*, s.n. (din fr. *albuminomètre*), *albuminone*, s.f. pl. „partea de proteine din serul sanguin care nu se coagulează prin încălzire" (din fr. *albuminones*), *albuminuric, -ă*, adj., s.m. şi f. „(suferind) de albuminurie" (din fr. *albuminurique*), *albuminurie*, s.f. „prezență a albuminei în urină" (din fr. *albuminurie*), *albumoză*, s.f. „derivat necoagulabil al albuminei" (din fr. *albumose* < *albumine*, prin substit. sufixală), *albumozurie*, s.f. „prezență a albumozei în urină" (din fr. *albumosurie*), *alburn*, s.n. „totalitatea straturilor tinere situate între scoarța şi inima trunchiului unui copac, prin care trec apa şi sărurile minerale; albeț, albuleț" (din it. *alburno*, lat. *alburnum*) etc.

5. În ceea ce priveşte derivarea internă, pot fi observate o unitate şi o simetrie remarcabile a creațiilor sufixale. Astfel, *albiu* intră în seria corespondentelor adjectivale din categoria culorilor: *albăstriu, argintiu, auriu, azuriu, cafeniu, caisiu, castaniu, căcăniu, căpriu, căpşuniu, cărămiziu, cârmâziu, cenuşiu, chihlimbariu, ciocolatiu, cireşiu, fistichiu, gălbeniu, gălbiu, ivoriu, lăptiu, liliachiu, maroniu, măsliniu, micşuniu, morcoviu, moviu, naramziu, negriciu, negriu, nisipiu, păcuriu, pământiu, piersiciu, plumburiu, porfiriu, portocaliu, purpuriu, roşiu, rubiniu, ruginiu, sidefiu, trandafiriu, roziu, sângeriu, sfecliu, sidefiu, siniliu, stacojiu, şofrăniu, tuciuriu, verziu, verzuriu, vioriu, vişiniu, vinețiu* etc.[16] La fel, *albui* este creat prin analogie cu *albăstrui, gălbui, negrui, verzui* etc., *albeală* face parte din aceeaşi serie cu *albăstreală, gălbeneală, negreală, roşeală, vinețeală* etc.

6. Din punct de vedere semantic, este de remarcat o interesantă relație de sinonimie între termenii derivați de la *alb*, la acelaşi nivel sau la niveluri de limbă diferite: *albiu, albel, albicel, albicios, albin, albiniu, albior, albişor, albiu, albotin, albui, albuleț* denumesc aceeaşi nuanță de culoare; la fel, *alb*, s.n., *albeală, albeață, albiciune, albime*; *albeață*, *albitură*[2], *albuş*, *albul ochiului* denumesc membrana exterioară de culoare albă a ochiului; substantivele *albete*, *albeț* şi *albuleț* sunt nume populare sau regionale pentru ceea ce se numeşte, la nivel literar, *alburn*; la fel, substantivele *albăstrea* şi *albăstriță* denumesc aceeaşi floare; la fel, *albea* şi *albică*; *albitură*[2] şi *albişoară* denumesc, ambele la plural, „lenjeria albă", *albişoară* şi *albuşcă* denumesc aceeaşi varietate de peşte; *albişor* şi *albuşor*, probabil prin confuzie paronimică, acoperă acelaşi sens din botanică (*Alyssum repens*, „cuişoară"), *albumiță* şi *albumeală* sunt denumiri pentru „floarea-de-colț" etc. De asemenea, *albişor*[2] s.m. „ban de argint" intră în seria numelor de monede substantivizate, prin elipsă, din alte nume de culori sau derivate, diminutivale sau abstracte, ale acestora, atât în limba literară, cât mai ales în argou: *albastră*, s.f. „bancnota de o mie de lei", *albăstreală*, s.f. „lei", *albăstrioară*, s.f. „o mie de lei", *albeț(i),* s.m. (mai ales la pl.) „moneda de o sută de lei", *galben*, s.m. „nume dat mai multor monede străine de aur care au circulat şi în Țările Române", *roşeață*, s.f. „aur", *verdeață*, s.f. „dolari", *verzi*, s.m. pl. „dolari", *verzioară*, s.f. „cinci sute de lei", *verzişor(i),* s.m. „dolar", *verzitură*, s.f. „dolari" etc.[17]

7. Culoarea albă mai cunoaşte în română şi alte denumiri. Astfel, germ. *Blank* „alb" (cf. fr. *blanc, blanche*, it. *bianco, -a*), este originea indirectă a adj. *bianco* „în alb, necompletat"[18] (din it. *bianco*) şi a s.n. *blanc* „spațiu alb care desparte două cuvinte tipărite" (din fr. *blanc*). Fr. *ivoire* „fildeş" (< lat. **eboreum*) a pătruns, în română, pe cale scrisă, sub forma *ivóriu*, subst. invar., „substanță osoasă densă, de culoare albă, fildeş; (anat.) dentină" şi pe cale orală, sub forma *ivoar*, adj. invar., s.n. „de culoare albă (ca fildeşul)". Ca termen livresc, cu acelaşi sens, este de amintit şi adj. *eburneu, -ee* „de culoarea sau consistența fildeşului; (fig.) candid, pur" (din fr. *éburné*, lat. *eburneus*)[19]. Presiunea analogică a derivatelor nume de culori cu sufixul *–iu* a dat naştere la două creații interne sinonimice: *fildeşiu, -ie* adj. „alb-mat, de culoarea fildeşului" (din *fildeş* + *-iu*) şi *ivoríu, -ie* adj. „de culoarea ivoriului" (din *ivóriu*, s.n., cu schimbare de accent şi de clasă morfologică, prin analogie cu *fildeşiu* şi cu întreaga serie a

BDD-A3151 © 2010 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:48:02 UTC)

adjectivelor în *–iu*). Chiar dacă nu reprezintă exact culoarea albă, mai citǎm aici[20] *băl, -ă*, adj., s.m., s.f. „(despre animale, în opoz. cu negru) care are corpul sau numai botul alb; animal cu corpul sau cu botul alb”, *bălai, -ie* adj., s.f. „(despre oameni) blond la păr şi albicios la faţă; vacă sau iapă albă; (în expr. a intrat *bălaia* în sat) s-a luminat de ziuă; (reg.) varietate de struguri; (reg., iht.) ocheană”, *bălan, -ă* adj., s.m., s.f. „(persoană) cu faţa albă şi părul blond; (nume de) animal domestic de culoare albă; (rar) zăpadă”, *bălaieş, -ă*, adj., *bălăică*, adj. f., s.f. (reg.) „bălan; vacă, oaie sau iapă albă; (iht., reg.) ocheană”, *bălăiel, -ia*, adj., s.m. (rar) bălan; vită de culoare albă”, *bălăior, -ioară*, adj., s.f. „bălan; vacă sau iapă albă; (iht., reg.) ocheană”, *băluică*, s.f. (reg.) vacă bălaie”, *băluşă*, s.f. (reg.) „oaie sau capră bălană”, *băluţ, -ă* adj., s.f. „(despre păsări, animale) bălan, cu botul sau blana albă” etc. Se poate observa, din sensurile derivatelor menţionate, o corespondenţă cu cele ale membrilor familiei lexicale a lui *alb*: culoarea feţei şi a părului, lumina zilei, numele de animale domestice, de peşti, de struguri etc. De asemenea, este de remarcat aceeaşi „sinonimie”, la nivel popular sau regional, între diversele paronime: *bălai* şi *bălan*, *bălăiel* şi *bălăior*, *băluşă* şi *băluţă* etc.

8. În mod tradiţional, *albului* i se opune *negrul*. Adj. *negru, -ă* este, de asemenea, moştenit din latină (< *nigrum, -a*), fiind întrebuinţat şi ca substantiv (la toate genurile). Ca şi adj. *alb*, are o familie lexicală bogată, construită, aproape în totalitate, pe baza opoziţiei cu acesta. Astfel, *negreală*, s.f. „culoare neagră; machiaj negru pentru ochi; cerneală” (← *negru* + *-eală*; sensul „cerneală”, după sl. *чрънило*[21] i se opune lui *albeală*[2] şi lui *înălbeală*; *negreaţă*, s.f. „negreală, (reg.) rufe murdare, de dat la spălat; (bot., reg.) neghină; (med., reg.) diminuare sau pierdere a vederii…; (fig.) întuneric” (← *negru* + *-eaţă* sau < lat. *nigritia*) se opune lui *albeaţă*, s.f.; *negreţ, -eaţă*, adj. „de culoare neagră” (← *negru* + *-eţ*) are drept corespondent antonimic pe *albeţ, -eaţă*; verbului *negrì* „a face să devină sau deveni negru; (înv., fig.) a denigra” (← *negru* + *-i*) i se opune semantic verbul *albì*; lui *negricios, -oasă*, adj. „de culoare neagră, care bate spre negru” (← *negru* + *-icios*) îi corespunde *albicios, -ioasă,* lui *negriciu, -ie*, adj. „negricios”, obţinut prin substituţie de sufixe (← *negric[ios]* + *-iu*) îi corespunde *albiniu*, adj.; lui *negriciune*, s.f. „culoarea neagră” (← *negru* + *-iciune*) îi corespunde *albiciune*, s.f.; lui *negrime*, s.f. „negreală” (← *negru* + *-ime*) îi corespunde *albime*, s.f.; *negrior, -oară*, adj. „negrişor” (← *negru* + *-ior*) are ca pandant pe *albior, -oară*, adj.; *negrişor, -oară*, adj., s.m. (← *negru* + *-işor*) pe *albişor*, *negritor, -toare*, adj. (← *negrì* + *-tor*) pe *albitor*, *-toare*, *negriturǎ*, s.f. „vopsire în negru; rufă murdară de dat la spălat; (reg.) struguri negri” (← *negru* + *-iturǎ* sau din *negrì* + *-turǎ*) pe *albiturǎ*, *negriu, -ie*, adj. (pop.) „care bate spre negru, cam negru, negricios” (← *negru* + *-iu*) se opune lui *albiu*, *negroi, -oaie*, adj. „foarte negru” (← *negru* + *-oi*) se opune lui *alboi*, *negrui, -uie*, adj. „negriu” (← *negru* + *-ui*) se opune lui *albui*, *negruş, -ă*, adj., s.m. „negrişor, negricios; pupilă” (← *negru* + *-uş*) se opune lui *albuş* „albul ochiului”, *negruşcă*, s.f. (bot.) „cernuşcă, negruţă, nigeluţă, negrilică” (← *neagră* + *-uşcă*) corespunde, cel puţin din punct de vedere formal, lui *albuşcă*, *negruşor, -oară*, adj. (rar) „negrişor” (← *negru* + *-uşor*) corespunde lui *albuşor*, *negruţ, -ă*, adj., s.f. „negrişor; negruşcă” (← *negru* + *-uţ*) corespunde lui *albuţ* etc.

8.1. Din această trecere în revistă a derivatelor construite, direct sau indirect, de la adj. *negru, neagră* se poate vedea, ca şi în cazul lui *alb, -ă*, existenţa multor sinonime, datorate, în bună măsură, fenomenelor de analogie şi de paronimie: *negricios* şi *negriciu*, *negriu* şi *negrui*, *negrişor* şi *negruşor* etc. Un paralelism similar, formal şi, în egală măsură, semantic, se realizează între derivatele parasintetice de la *negru* şi *alb*: *înnegri*, vb. şi *înălbi*, vb., *înnegrire*, s.f. şi *înălbire*, s.f., *înnegreală*, s.f. şi *înălbeală*, s.f., *înnegritor, -toare*, adj., s.n. şi *înălbitor, -toare*, adj., s.n., *înnegrit, -ă*, adj., s.n. (primul din participiu, al doilea din supin) şi *înălbit, -ă*, adj., s.n., id., *înnegriturǎ*, s.f. (← *înnegri* + *-turǎ* sau din *înnegrit* + *-urǎ*) şi *înălbiturǎ*, s.f., id. etc.

BDD-A3151 © 2010 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:48:02 UTC)

Acestora li se alătură derivate ca *negraică*, s.f. (ornit., reg.) „specie de ciocănitoare” (← *neagră* + *-aică*), *negraie*, adj., s.f. (înv.) „întunecat; persoană negricioasă” (← *neagră* + *-aie*), *negrar*, s.m. (reg.) „specie de guvizi de culoare neagră; cioban care are oi negre; orășean îmbrăcat în haine negre” (← *negru* + *-ar*), *negratic, -ă*, adj. (înv., reg., despre oameni) „negricios” (← *negru* + *-atic*), *negreanca*, s.f. art. (reg.) „dans popular” (← *negru* + *-eanca*), *negrilică*, s.f. (bot.) (← *neagră* + *-ilică*), sinonim cu *negroaică*, s.f. (← *neagră* + *-oaică*) şi cu *negruşcă*, s.f., *negrişe*, s.f. pl. (reg.) „oi de culoarea neagră” (← *neagră* + *-işă*), *negros, -ă*, adj. (reg.) „negricios” (← *negru* + *-os*) etc. Un verb interesant, corespondent antonimic al lui *albì*, este *ponegri* „(înv., reg.) a înnegri; a pune într-o lumină defavorabilă pe cineva, a denigra” (din *po-*[1] + *negru* + *-i*), cu „derivatele” *ponegrire*, s.f. (← *ponegri* + *-re*), *ponegrit*[1], *-ă*, adj. (din participiu), *ponegrit*[2], s.n. (din supin), *ponegritor, -toare*, adj., s.m., s.f. (← *ponegri* + *-tor*, *-toare*), cărora le adăugăm *ponegru, -ă*, adj., s.f. „foarte negru; (reg.) epitet dat unei femei rele” (din *po-*[1] + *negru*) etc. Verbului *a ponegri* îi corespunde sinonimul său neologic *denigra*, vb., împrumutat din fr. *dénigrer*, lat. *denigrare /famam/* „a păta, a murdări reputația cuiva”, etimonul latin fiind, la rândul lui, derivat din adj. *niger, -a, -um* „negru”. Alături de *denigra*, sunt de remarcat formațiile interne *denigrare*, s.f. (← *denigra* + *-re*) şi *denigrat*[1], *-ă*, adj. (din participiu), *denigrat*[2], s.n., ca şi împrumuturile *denigrator, -toare*, adj., s.m. şi f. „(persoană) care denigrează, negritor, ponegritor” (din lat. *denigrator, -toris*, it. *denigratore*), sinonim al lui *denigrant, -ă*, adj., s.m. şi f. (din fr. *dénigrant*)[22].

8.2. Adjectivul *negru* s-a transformat, prin calc lexico-semantic, în s.m., după fr. *(un) Noir*, denumind „o persoană de rasă neagră”[23] Acesta din urmă are acelaşi sens cu *negritean, -ă*, s.m. şi f. (rar) „persoană care aparține rasei negre” (cf. rus. *негритянка*) şi cu *negroid*, s.m. şi f., adj. „(persoană) care aparține rasei negre” (din fr. *négroïde*). Femininul actual curent al lui *negru*, s.n. este *negresă* „femeie de rasă neagră”[24] împrumutat din fr. *négresse*, care, în limba română, nu are nimic din conotația rasială a etimonului francez, în vreme ce *negrofil, -ă*, s.m. şi f. (din fr. *négrophil*) desemnează „o persoană care simpatizează cu negrii” şi care militează împotriva considerării lor ca *negrotei*, corespondentul românesc al engl. depreciativ *nigger* şi al francezului, de asemenea conotat negativ, *nègre*. Substantivul abstract livresc este *negritudine* „însuşire a rasei negre” (din fr. *négritude*, engl. *negritude*). După fr. *nègre* (din span. *negro* < lat. *niger*), citat mai sus, s.m. *negru* înseamnă şi „persoană folosită de cineva pentru a face, în numele ei, anumite lucrări”, iar s.n., pe lângă valoarea abstractă specifică tuturor culorilor, are şi sensul concret de „rimel, machiaj pentru ochi” (după fr. *se mettre du noir aux yeux*: „a-şi da cu negru la ochi”). Popular, în sintagma *negrul ochiului*, „pupilă”, adjectivul este transformat în substantiv neutru, stabilind o relație analogică cu *albul ochiului* „membrana exterioară de culoare albă a ochiului”. Tot ca s.n., *negru* înseamnă şi „murdărie”, în expresia: *nici cât negru sub unghie* „aproape deloc, foarte puțin”, iar ca s.f. pl. înseamnă, regional, „rufe murdare de dat la spălat”, în opoziție cu *albele*, s.f. şi cu *albiturile*, care desemnează „rufele spălate şi albe de curate”.

8.3. După modelul corespondentelor din principalele limbi moderne de circulație internațională, *negru, neagră* se foloseşte, ca adjectiv şi ca substantiv neutru, în numeroase unități frazeologice, dintre care menționăm, în ordine alfabetică[25] *bani negri* „bani obținuți în mod ilicit” (după engl. *black money*), *bere neagră* (după germ. *Schwarzbier*, engl. *black beer*), *cafea neagră* (după fr. *café noir*, folosită în opoziție cu *café au lait*, engl. *black coffee*), *ceai negru* (după fr. *thé noir*, engl. *black tea*), *ciocolată neagră* (după fr. *chocolat noir*, engl. *black chocolate*), *ciuma neagră* (după fr. *peste noire*), *continentul negru* „Africa” (după fr. *continent noir*, engl. *black/dark continent*), *cutie neagră* (după fr. *boîte noire*, engl. *black box*), *gânduri, idei, presimțiri, temeri negre* (după fr. *idées noires*), *icre negre* (după engl. *black caviar*), *înger negru* (după engl.

BDD-A3151 © 2010 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:48:02 UTC)

dark angel), *maree neagră* „strat de petrol care poluează apa mărilor” (după fr. *marée noire*), /muncă, a munci/ *la negru* (după fr. /travail, travailler/ *au noir*), *negru-animal* „cărbune extras din substanțe organice” (după fr. *noir animal*), *negru de fum* „pulbere neagră, chinoroz” (după fr. *noir de fumée*), /a scrie/ *negru pe alb* (după fr. /*écrire/ noir sur blanc*, germ. *schwarz auf weiss*), /a fi/ *oaie neagră* /pentru cineva/ (după fr. /être/ *la bête noire* /pour qqn./, engl. *black sheep*), *ochelari negri* „ochelari de soare” (după fr. *lunettes noires*), *pantera neagră* (după engl. *black panther*), *plaga neagră* (după engl. *the black plague*, fr. *plague noire*), *portret negru* (după fr. *portrait noir*), *puncte negre* (după fr. *points noirs*), *rasă neagră* (după fr. *race noire*, engl. *black race*), *roman negru* (după fr. *roman noir*), *serie neagră* (după fr. *série noire*), /a face un/ *tablou negru* /al situației/ (după *fr. faire un tableau bien noir de la situation*), *sol negru* „cernoziom” (după fr. *sol noir*), *umor negru* (după fr. *humeur noire*), *văduva neagră* (după engl. *black widow*), *zile negre* (după fr. *jours noirs*) etc.

8.4. Dintre expresiile şi locuțiunile care conțin termenul *negru*, vechi sau noi, mai sunt de menționat: *agendă neagră*, (a face) *albul negru*, *bilă neagră* (prin opoziție cu *bilă albă*), *bubă-neagră* (reg.) „cancer”, *cartea neagră*, *iarbă-neagră* „tătăneasă”, *inimă neagră*, *limbă neagră* (reg.) „limbă încărcată”, (a fi) *negru în cerul gurii*, *negru pe alb* (cf. fr. *c'est écrit noir sur blanc*), *noapte neagră*, *negru la suflet*, *negru păcat*, *pată neagră*, *pământ negru*, *pâine neagră* (în opoziție cu *pâine albă*), *post negru*, *săptămâna neagră* „săptămână dinaintea Paştilor, începând de miercuri”, *săptămâna negrilor* „săptămâna care urmează după aceea a Paştilor, săptămâna mironosițelor”, *tuse neagră* „tuse convulsivă”, *vânt negru* (reg.) „vânt care aduce uscăciune”, *a vedea negru înaintea ochilor*, *a vedea totul în negru* (cf. fr. *voir tout en noir*), *viață neagră*, *vin negru* (în opoziție cu *vinul alb*) etc.

8.5. Aşa cum se spune *alb ca laptele, alb ca spuma laptelui, alb ca brânza, alb ca crinul, alb ca hârtia, alb ca lebăda, alb ca marmura, alb ca sarea, alb ca varul, alb ca zahărul, alb ca zăpada* etc., tot astfel se spune *negru ca tăciunele, negru ca dracul, negru ca smoala, negru ca cioara, negru ca noaptea, negru ca pana corbului, negru ca piperul, negru ca păcura, negru ca abanosul* etc. De altfel, *abanosul* „arbore exotic cu lemnul dur şi scump, de culoare neagră” (din tc. *abanoz* (< ar. *abanus* < gr. *'ἐβενος*) este principalul termen de comparație pentru culoarea neagră. Din acelaşi etimon grecesc, prin intermediul lat. *ebenus* şi al fr. *ébène*, a fost împrumutat în română *eben* s.n. „varietate de lemn tare, decorativ, obținută din arbori exotici, în special din abanos”, cele două cuvinte alcătuind un dublet etimologic. Din fr. *ébénin*, eventual din it. *ebenino*, am preluat adj. livresc *ebenin*, -ă „negru ca abanosul”.

9. Din prezentarea comparativă a numelor celor două culori fundamentale şi opuse, rezultă câteva observații. În primul rând, *alb* şi *negru* se presupun reciproc, în relație antonimică, fapt care se reflectă, de regulă, în relațiile semantice dintre membrii familiilor lexicale. Este dificil de stabilit, de fiecare dată, care dintre reflexele lexicale ale lui *alb* şi *negru* stă la baza relației dintre ele, mai ales dacă este vorba despre acelaşi nivel de limbă: se poate presupune, spre exemplu, că la început au fost *bani albi* („de argint”, apoi „valoroşi”, „legali”), apoi *bani negri* „obținuți pe căi ilegale”; *a vedea lucrurile în alb* urmează, analogic, prin atracție antonimică, lui *a vedea lucrurile în negru*; *oaia albă a familiei* îşi datorează existența *oii negre a familiei* etc. *Magia albă* este pandantul *magiei negre*, care o precede, *rasa albă* nu se justifică decât în opoziție cu *rasa neagră*, *plata/munca la alb* este astfel denumită pentru că există *plată/muncă/slujbă/serviciu la negru*, *strugurii negri* şi *vinul negru* (= roşu) intră în opoziție cu *strugurii albi* şi cu *vinul alb*, *piesele albe* (= *albele*) de la şah sau de la table stau pe aceeaşi tablă cu negrele etc. Certă este, însă, relația de paronimie dintre componentele fiecărei familii, care permite sau, mai degrabă, facilitează crearea de serii sinonimice între

BDD-A3151 © 2010 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:48:02 UTC)

derivatele din aceeaşi categorie şi, implicit, crearea de antonime între corespondentele din cadrul celor două familii.

Aşa cum a constatat, în studiul citat, la p. 180, Florica Dimitrescu, dintre toate culorile, *negru* şi *alb* au cele mai multe ocurenţe în domeniile cele mai variate (alimentaţie, biologie, economie, vestimentaţie, social, politică, sport etc.), fiind componente a numeroase unităţi frazeologice. Demn de remarcat este faptul că *albul* şi *negrul* se opun realmente mai ales atunci când sunt folosite în sens figurat (*bani albi* vs. *bani negri*, *lume albă* vs. *lume neagră*, *magie albă* vs. *magie neagră*, *oaia albă* vs. *oaia neagră*, *a albi* vs. *a ponegri*, *a vedea lucrurile în alb* vs. *a vedea lucrurile în negru, zile albe* vs. *zile negre* etc.). În multe situaţii, ele corespund unor realităţi cromatice percepute, tradiţional, în opoziţie (*blugi albi* şi *blugi negri*, *cafea neagră* şi *cafea cu lapte*, *ciocolată albă* şi *ciocolată neagră*, *pantera albă* şi *pantera neagră* etc.), iar, în unele cazuri, prin simbolistica lor, dau naştere unor unităţi frazeologice corelative, de tipul *ceai alb* vs. *ceai negru*, *moarte albă* vs. *moarte neagră* etc. În sfârşit, de multe ori, *albul* şi *negrul* părăsesc opoziţia dată de tradiţie şi intră, fiecare, în diverse relaţii semantice, antonimice sau nu, cu alte cuvinte şi unităţi frazeologice: *arme albe* vs. *arme de foc*, *la negru* vs. *legal*, *cămăşile negre* vs. *cămăşile brune* şi *cămăşile roşii*, (a da un) *cec în alb* vs. (a fi scris) *negru pe alb*, *economie neagră* vs. *economie gri*, *lista neagră* vs. *lista gri*, *munca la negru* vs. *munca la gri*, *piaţă neagră* vs. *piaţă gri*, *scor alb* vs. *scor cu puncte*, *voturi albe* vs. *voturi nule*, *zahăr alb* vs. *zahăr brun* etc.

NOTE

[1] Vezi *L'expression de l'appréciation chromatique dans le style scientifique du roumain littéraire*, în RRL, 1973, nr. 1, *Analiza structurală a vocabularului limbii române contemporane. Numele de culori*, Bucureşti, 1976, *Systématique des noms de couleurs. Recherche de méthode en sémantique structurale*, Bucureşti, Editura Academiei, 1976.

[2] Vezi Florica Dimitrescu, *Despre culori şi nu numai. Din cromatica actuală*, în vol. *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale.* Coord. Gabriela Pană Dindelegan, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2002, p. 147-184.

[3] Vezi DA, s.v. Derivatul a mai fost explicat, în egală măsură, direct de la *alb* (vezi CADE, s.v.) sau din *albină*, cu schimbare de sufix (vezi MDA, s.v.).

[4] Exemplele analogice sunt date după DI, s.v.

[5] În DEX şi în MDA, s.v., *înălbi* este explicat de la *în-* şi *albi*, ceea ce nu este corect.

[6] Vezi DA, s.v.

[7] Interesantă este relaţia „sinonimică" dintre *albeaţă* şi *cataractă*, s.f. „afecţiune oculară, cel mai adesea senilă, dată de opacifierea progresivă a cristalinului, care devine alb sau negru şi care antrenează orbirea totală sau parţială" (din fr. *cataracte*, lat. *cataracta*).

[8] Vezi Gr. Brâncuş, *Istoria cuvintelor. Unitate de limbă şi cultură românească*, ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Fundaţiei România de Mâine, 2004, p. 21-23. Pentru cele mai multe dintre expresiile citate, autorul stabileşte interesante corespondenţe cu albaneza.

[9] Vezi *art. citat*, p. 151-152, 164-174 : *alba-neagra*, *blugi albi*, *buletin alb* (după fr. *bulletin blanc*), *căsătorie albă* (după fr. *mariage blanche*), *cec în alb*, *guler alb* (după fr. *col blanc*), *magie albă* (după fr. *magie blanche*, în opoziţie cu *magie neagră*), *moarte albă* (vezi, analogic, şi *moarte albastră, moarte cenuşie, moarte neagră, moarte violetă*), *a plăti la alb*, *scor alb*, *semestru alb* (după it. *semestre bianco*), *sezon alb*, *sos alb* (după fr. *sauce blanche*), *vot alb* (după fr. *vote blanc*) etc., înregistrate, cele mai multe, pentru prima dată în DCR.

[10] Vezi http://ro.wikipedia.org/wiki/Alb-.

[11] Din lat. neutru *alabastrum* (de unde fr. *alabastre*, *albâtre*) am împrumutat, încă de la sfârşitul sec. al XVIII-lea, s.n. *alabastru* (min.) „varietate de ghips cu aspect de marmură albă…; obiect din alabastru". Cele două cuvinte (*albastru* şi *alabastru*) formează, în consecinţă, un dublet etimologic.

BDD-A3151 © 2010 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:48:02 UTC)

[12] Unora dintre derivatele interne ale lui *alb* li s-au indicat inclusiv etimoane latineşti neatestate, mai ales de către Cihac, vezi CDED I, s.v.: *albeț* adj. (< lat. **albicius*), *albi* vb. (< lat. **albire*), *albineț* adj. (< lat. **albinicius*), *albior* adj. (< lat. **albeolus*), *albiu* adj. (< lat. **albivus*) etc.
[13] Vezi MDN, s.v..
[14] Vezi EWUER, s.v.
[15] Vezi DEX, s.v.
[16] Despre definirea ostensivă a termenilor cromatici româneşti, vezi Angela Bidu-Vrănceanu, *Analiza structurală*…, ed. cit., p. 56-58.
[17] Vezi, cu citate mai ales din limba actuală, Florica Dimitrescu, *art. cit.*, p. 166.
[18] Vezi MDN, s.v.
[19] *Ibidem*, s.v.
[20] Am citat numai acele sensuri care au corespondente cu *alb, -ă*.
[21] Vezi Maria Stanciu-Istrate, *Calcul lingvistic în limba română (cu specială referire la scrieri lingvistice din sec. al XIX-lea)*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2006, p. 170.
[22] Ultimele două împrumuturi au caracter în întregime analizabil, ceea ce poate presupune, la un moment dat, (re)crearea lor pe teren românesc de la vb. *denigra*, cu sufixele *–tor, -toare*, respectiv *–ant*. Cât priveşte s.f. *denigratoare*, acesta poate fi explicat, ca în toate cazurile similare, pe de o parte prin conversiune de la adjectivul feminin omonim, pe de altă parte prin substituirea finalei masculine *–tor* cu femininul *–toare*.
[23] Vezi şi sinonimul vechi *ara**p***, s.m. "persoană care face parte dintr-o populație africană negroidă; (pr. ext.) om cu pielea şi părul de culoare neagră; arab" (din bg. *apan*, sb. *arap*, *harap,* rus. *апанъ*, vsl. *arapinъ*, ngr. *'αράπης*).
[24] *Negresă* mai are şi sensurile de „prăjitură preparată cu multă cacao" şi „butelie de aragaz", ultimul în limbajul argotic.
[25] Completăm, cu exemplele citate mai sus, lista unităților frazeologice alcătuită de Florica Dimitrescu, în *art. cit.*, p. 154, completând, unde a fost cazul, trimiterile de ordin etimologic: *blugi negri* (după engl. *black jeans*), *carne neagră* (după fr. *viande noire*), *cămăşile negre* (după fr. *chemises noires*, it. *camicie nere*), *centură neagră* (după fr. *ceinture noire*), *comedie neagră* (după fr. *comédie noire*, engl. *black comedy*), *economie neagră* (probabil analogic, vezi *bani negri*, *piață neagră*, *a lucra la negru* etc.), *firmă neagră* (de asemenea analogic), *gaură neagră* sau *gol negru* (după engl. *black hole*), *listă neagră* (după fr. *liste noire*, engl. *black list*), *magie neagră* (după fr. *magie noire*, vezi *magie albă*), *moarte neagră* (după fr. *morte noire*, engl. *black death*), *oaie neagră* (după engl. *black sheep*), *ogor negru* (argotic), *oameni în negru* (după engl. *men in black*), *persoane negre* (analogic), *piață neagră* (după fr. *marché noir*, engl. *black market*), *tablă neagră*, *țap negru* (argotic), *umoare neagră*, *uniforme negre* etc.

BIBLIOGRAFIE

Bidu-Vrănceanu, Angela, (1976), *Analiza structurală a vocabularului limbii române contemporane. Numele de culori*, Bucureşti;

Brâncuş, Grigore, (2004) *Istoria cuvintelor. Unitate de limbă şi cultură românească*, ediția a II-a, Bucureşti, Editura Fundației România de Mâine;

Candrea, I.A., (1931) *Dicționarul limbii române din trecut şi de astăzi* (partea I la *Dicționarul enciclopedic ilustrat* "*Cartea Românească*"). Bucureşti, Editura "Cartea Românească", (CADE);

Cihac, A. de …, (1870), *Dictionnaire d'étymologie daco-roumain. Éléments latins comparés avec les autres langues romanes*, Francfort s/M, (CDED I) ;

*** (1995), *Dictionnaire historique de la langue française*. Sous la direction de Alain Rey, vol. I - II, Paris, Le Robert, ediția a II-a, (Prima ediție, 1992);

*** *Dicționarul limbii române* (Seria veche). Tomul I, partea I (A –B), Bucureşti, Librăriile Socec, 1913; Tomul I, partea a II-a (C), Bucureşti, Tipografia ziarului "Universul", 1940; Tomul I, partea a III-a, fasc. 1 (D –de), Bucureşti, "Universul", 1949; Tomul II, partea I (F – I), Bucureşti, Imprimeria Națională, 1934; Tomul II, partea a II-a, fasc. 1, 2, 3 (J – Lojniță), 1937, 1940, 1948 (DA);

*** (1996), *Dicționarul explicativ al limbii române*. Coordonatori: Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche, Ediția a II-a, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, (DEX);

BDD-A3151 © 2010 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:48:02 UTC)

*** (1957), *Dicționarul invers al limbii române*. Institutul de Lingvistică, Bucureşti, Editura Academiei, (DI);
Dimitrescu, Florica, (2002), *Despre culori şi nu numai. Din cromatica actuală*, în vol. *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*. Coord. Gabriela Pană Dindelegan, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, , p. 147-184;
Dimitrescu, Florica, (1997), *Dicționar de cuvinte recente*. Ediția a II-a. Bucureşti, Editura Logos, (Prima ediție: Bucureşti, Editura Albatros, 1982), (DCR);
Marcu, Florin, (2000), *Marele dicționar de neologisme*, Bucureşti, Editura Saeculum, (MDN);
*** (2001-2003) *Micul dicționar academic*, redactori responsabili: Acad. Marius Sala şi Ion Dănăilă, Institutul de Lingvistică "Iorgu Iordan", Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 4 vol., (MDA);
Stanciu-Istrate, Maria, (2006), *Calcul lingvistic în limba română (cu specială referire la scrieri lingvistice din sec. al XIX-lea)*, Bucureşti, Editura Academiei Române;
Tamás, Lajos, (1967), *Etymologisch – historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*, London – THE HAGUE – Paris, Mouton and Co, (EWUER).
www.cnrtl.fr

RÉSUMÉ

CONSIDERATIONS ETYMOLOGIQUES CONCERNANT LES NOMS DE COULEURS. ALB SI NEGRU
BLANC ET NOIR.

Cet article, hommage au professeur ABV de l'Université de Bucarest, se propose d'analyser le statut des mots qui désignent les « couleurs » blanc *et* noir, alb *et* negru *(leur origine et leur évolution interne, formelle et sémantique, leurs correspondances, les doublets étymologiques etc.) ainsi que celui des mots hérités ou empruntés qui se circonscrivent, - originaires ou dérivés, - aux mêmes couleurs.* Alb *et* negru *sont des mots hérités, ayant des familles très riches, formées, d'une part, de composants lexicaux et phraséologiques anciens et populaires, et néologiques, d'autre part, ayant, entre tous les noms de couleurs le plus grand nombre d'occurrences dans les domaines les plus variés (alimentation, biologie, économie, vestimentaire, social, politique, sport etc.). On remarque en particulier les relations sémantiques à l'intérieur de chaque famille (paronymie et synonymie), ainsi que celles entre les membres des deux familles (antonymie).*

Mots-clés : *mots hérités, doublets étymologiques, familles lexicaux et phraséologiques.*

BDD-A3151 © 2010 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:48:02 UTC)